

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۲/۰۸

ډاکټر لودویگ آدمک
ترجمه: رحمت آریا

د معاصر افغانستان
دوهم بایوگرافیکي
قاموس
(۱ برخه)

مندرجات

پیژندنه

Who is who

حکومتونه ۱۹۱۹ – ۱۹۷۸

حکومتونه ۱۹۷۸ – ۱۹۸۶

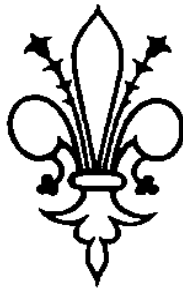
دیپلوماتیک لیست

د افغانستان د خلق ډیموکراتیک گوند مشرتابه

ضمایم

د عکسونو څانگه

LUDWIG W. ADAMEC, Ph. D.

AKADEMISCHE DRUCK- u. VERLAGSANSTALT
GRAZ - AUSTRIA
1975

د پاڼو شمیره: له 1 تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرو مخکي په خیر و لولئ

د ژباړونکي يادونه

د افغانستان بايوگرافيکي قاموس د پوهاند ډاکټر لودويگ آدمک د تاليف سويو کتابونو له منځه د يوه کتاب نوم دی چې په ۱۹۸۶ز کال کې چاپ سوی دی. په دې کتاب کې د افغانستان د ۱۶۰۰ تنو پوهانو، د طب د ډگر د ډاکټرانو، د ساينس او د ټولنيزو علومو د ډاکټرانو، استادانو، سياستوالو، هنرمندانو، پوځي جنرالانو او پوځي مشاهيرو او نورو لنډ بايوگرافيکي معلومات راټول سوي چې د امير حبيب الله خان سراج الملة والدين له عصر څخه رانيولي، د ۱۹۸۶ز کال د خلق ډيموکراتيک گوند د واکمنۍ تر منځنۍ مودې پورې وخت تر پوښښ لاندې نيسي. ددې کتاب اصلي لړۍ د برتانوي هند د شرق الهند کمپنۍ د ۱۹۰۰ پېړۍ له پيل څخه پيل کړې ده؛ د کمپنۍ جواسيسو، ديپلوماتانو، جنرالانو، لرغون پېژندونکو، سوداگرو او نورو کسانو چې په بيلابيلو نومونو افغانستان ته راغلي دي دا بايوگرافيکي معلومات راټول کړي دي؛ دې لړۍ د دوهمې نړۍ والي جگړې تر پايه پورې کله چې هندوستان خپله آزادي تر لاسه کړه دوام درلود او غالباً تر ۱۹۴۵ز کال پورې ول. دا لړۍ د *Who is Who of Afghanistan* تر نوم لاندې ثبت سوي ده. لودويگ آدمک د همدغه کتاب له مخي بايوگرافيکي معلومات راټول کړي دي؛ آدمک له ۱۹۴۵ز کال راوروسته تر ۱۹۸۶ز کال پورې معلومات په خپله په کابل کې راټول کړي دي. دا چې دا کتاب کوم معلومات په ځان کې راغاري په پيل کې د بناغلي آدمک په سريزه کې ورباندې بحث سوی دی.

زه له خپل فاضل او دوست، د افغانستان له نامتو عالم جناب ډاکټر صاحب سيد عبدالله کاظم څخه د زړه له تله مننه کوم چې دا کتاب ئې ما ته راولېږه او ما پښتو ته وژباړه. د افغانستان بايوگرافيکي قاموس په انگليسي ژبې په امزون کې پلورل کېږي. همدا شان د خپل دوست جناب ډاکټر صاحب عبدالرحمن زماني صاحب څخه هم مننه کوم. هيله مند يم چې دا کتاب وکولی سي د هېواد څېړونکو او نورو هېوادوالو ته اړين معلومات په لاس ورکړي.

رحمت آريا

اپريل ۲، ۲۰۲۴

پېژندنه

کله چې ما په ۱۹۵۲ز کال کې د لومړي ځل لپاره له افغانستان څخه ليدنه وکړه کابل استوگنو وگړو د ملي ځواک. د ممتاز قشر اکثريت غړي پېژندل. دې خبرې پينځه ويشت کاله وروسته نور واقعيت نه درلود او يوه بايوگرافيکي قاموس ته اړتيا له ورايه څرگنده وه. د همدې لپاره مي يوه پروژې پيل کړه چې پايله ئې د *Who's who of*

د پاڼو شمېره: له 2 تر 5

Afghanistan (1975) د کتاب او ورسره د (۱۹۷۹ز کال) د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت د ضمیمې په خپرېدلو واوښتله. لومړنۍ برخه نې عمداً تاریخي ده چې اساساً له ۱۷۴۷ تر ۱۹۴۵ز کلونو مهال رانغاړي، او په وروستۍ برخه کې د لومړي خلقي حکومت د غړو بایوگرافیکي معلومات شرحه کوي. په اوسني یا تر لاس لاندې توک باندې تمرکز له دوهمې نړۍ والي جگړې راوروسته مهال باندې دی. د معاصر افغانستان بایوگرافیکي قاموس په لاندنيو برخو ویشل سوی دی:

- قاموس ۱۶۰۰ بایوگرافیکي معلومات وړاندې کوي، دا معلومات د لوړ پوړو حکومتي مقاماتو، سیاسي مشرانو، لیکوالانو، هنرمندانو، د دیني بنسټ د غړو، د پوځي افسرانو، د پوهانو او د متخصصینو معلومات دي.
- د حکومت د افسرانو/مأمورینو ضمیمه: په دې کې د وزیرانو نومونه، ددوی د تصدی موده، ددوی دندې او همدا شان افغان دیپلوماتان او له ۱۹۱۹ تر ۱۹۸۵ز کال پورې په کابل کې د باندنيو هېوادونو د سفیرانو لیست وړاندې کوي
- د اصطلاحاتو شرحه چې د افغان اصطلاحاتو انگلیسي ژباړه وړاندې کوي او
- بله برخه د عکسونو ده چې د هغو ۳۸۴ کسانو عکسونه په کې وړاندې سوي دي چې نومونه ئې په دې کتاب کې راغلي دي.

اقتصادي ملاحظاتو دا اړتیا رامنځته کړه چې ددې کتاب د پاڼو شمېر تر ۲۷۰ پاڼو پورې رالاند یا محدود کړو او له ۳۸۴ عکسونو پورته نور عکسونه چاپ نه کړو. له ۱۹۷۵ز کال راوروسته بایوگرافیکي معلومات یوازې او یوازې هغه وخت تکرار سوي چې اصلاحات او اضافات په کې راغلي وي.

سرچینې

ددې اثر لپاره تر ټولو مهمې چاپ سوي سرچینې دا دي: د کابل ټایمز، کابل نیو ټایمز، انیس او د اصلاح ورځپاڼې او همدا شان کلني لکه سال نامه مجله کابل، د کابل کلني او د افغانستان کلني^[۱]

د شاعرانو او لیکوالانو په اړه معلومات د خال محمد خسته د ۱۹۶۰ز کال د «معاصرین سخنور» له مخې راټول سوي دي او د هنرمندانو په اړه معلومات د عنایت الله شهراني د ۱۹۷۱ز کال د «هنر در افغانستان» له مخې راټول سوي دي. له سلهاوو افغانانو سره مو اړیکه ونیوله چې د چاپ سويو آثارو له مخې د اشخاصو د خپرو سويو معلومات په تازه کولو کې له مور سره مرسته وکړي چې اکثراً هماغه زاړه او د سرچینو مواد دي. د پېرېو نومونو په اړه معلومات هماغه زاړه معلومات دي چې ناکامله دي، د ثبت سوي نوم غوره توب او یا د هغه په اړه د معلوماتو اوږدوالی د شخص په نسبي اهمیت دلالت نه کوي. دا یوازې او یوازې په دې معنی ده چې ددغو کرښو لیکوال یا د شخص په موندلو بریالی سوي، یا ئې د هغه کوم نېږدې ملگری موندلی او یا ئې له کوم خبره او آگاه افغان سره اړیکه نیولې ده چې وکولای سي د شخص په هکله دقیق توضیحي او اضافي معلومات ورکړي.

په افغانستان کې د واک د انحصار لپاره شخړې دوام لري، او ډاکټر نجیب الله چې د بیرک کارمل ځای ناستی سو سیاسي بیرو، مرکزي کمیټې او انقلابي شوری کې نوي غړي مقرر کړي دي؛ او په مقاومت کې نویو مشرانو سرورته راپورته کړي دي. کله چې ددې اثر پر مخ روان وو مور ته ناشوني وه چې ټول دغه بدلونونه دلته درج کړو.

1 - Salname- ye-Majala- ye- Kabul, Da Kabul Kalanay and Da Afghanistan kalalany

د پاڼو شمېره: له 3 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رایرلو مخکې په څیر و لولئ

د افغانانو د نومونو د لیکلو بڼه په انګلیسي کې : د افغانانو د نومونو لیکل پېچلی کار دی او په انګلیسي کې ورته د ثابتې او دقیقې الفبا ټاکل آسانه کار نه دی. ستونزه هغه مهال لا پېچلې کېږي چې وګورو افغانانو لا تر اوسه کورنی نوم یا تخلص تر ډېره نه دی منلی «نه ئې دی دود کړی» او یا ئې د نورستاني، وزیري او کاکړ په شان قومي نومونه منلي دي او یا هم د کارمل، کارګر او حقجو په شان نومونه چې د قومي نومونو پر ځای غوره سوي او قومي نومونه ئې لېږي غورځولي دي. ما په خپله د نومونو د لیکلو لپاره خپل د الفبا یو سیستم منلی دی چې د نوم لیکني لپاره یو ثابت سیستم دی چې یو شان نومونه په هماغه ثابت ډول سره په کې لیکل سوي دي. د بېلګې په توګه : لوستونکي کولای سي د شاه Shah نوم وګوري چې په فرانسوي کې چاه Chah او په جرمني کې Schah لیکل کېږي؛ قیوم د Kayeum او د Qayoume په ډول لیکل کېږي چې زما په سیستم کې د Qayyum په ډول لیکل سوی دی؛ ابراهیم چې د Abraham او Ebrahim په ډولونو لیکل کېږي زما په سیستم کې د Ibrahim په ډول لیکل سوی دی؛ حیدر چې د Heider او د Haydar په ډولونو لیکل کېږي زما په سیستم کې د Haidar په ډول راغلی دی؛ هاشم چې د Hashem او د Hachem په ډولونو لیکل کېږي زما په سیستم کې د Hashim په ډول راغلی دی. ډیري افغانان د سید Sayyed نوم د Syed یا Said په ډولونو لیکي سید : د پیغمبر اولادم – په دې قاموس کې د Sayed ډول نه دی کارول سوی دلته سید Said د Sa'id په ډول لیکل سوی دی. غیر معمول نومونه تر بل سرلیک لاندې راغلي دي په ژباړه کې که یو نوم راغلی وي نو هلته ویل سوي چې وګورئ فلانی؛ او د هر چا د نوم مخي ته د هغه نوم په پارسو- عربي الفباء هم لیکل سوی دی.

یو شمېر نومونه دي چې له ځان سره متمم لري او دا تېروتنه ونه سي چې د اصلي یا لومړي نوم په توګه دې وګڼل سي د بېلګې په توګه عبدل یا عبدال Abdal (زموږ په دې اثر کې د Abdul په ډول لیکل سوی دی) چې د بنده یا د خادم په معنی دی چې تل ورپسي د الله یو نوم راغلی دی؛ لکه عبدالملک Abdul Malik، عبدالقیوم Abdul Qayyum او نور د الف A/ په الفبایتيک ترتیب سره موندل کېږي. په همدې ترتیب سره د غلام نوم Ghulam چې د خادم، مریبي او مستخدم په معنی دی له ځان سره یو متمم لري لکه غلام نبي Ghulam Nabi د G په الفبایتيک ترتیب سره راغلی دی. د چا په نوم کې چې د الله (د خدای په معنی) راغلی وي دا هغه نوم دی چې یا له هغه مخکې او یا ورپسي بل متمم راځي او یو مرکب نوم ورڅخه جوړېږي. د بېلګې په توګه الله نواز Allah Nawaz، فضل الله Fazl Allah یا Fazlullah، الله داد Allah Dad یا نور الله Nur Allah یا Nurullah د A، F، A او N تر الفبایتيک ترتیب لاندې راغلي دي؛ دین Din د دین په معنی کېدای سي د لومړي نوم یوه برخه او یا د مرکب نوم یوه برخه وي لکه شمس الدین Shamsuddin یا صدرالدین Sadruddin چې د S، D، او S تر الفبایتيک ترتیب لاندې راغلي دي.

که آغا Agha یا آقا Aqa له اصلي نامه مخکې راسي د ښاغلي او صاحب په معنی ده او که له نامه وروسته راسي نو په دیني او مذهبي مقام دلالت کوي. خان Khan که له نامه مخکې راسي نو د لقب او عنوان په معنی ده خو که د نوم لپاره راغلي وي نو د ښاغلي یا صاحب په معنی دی. د اسد، خلیل او حبیب په شان نومونه چې د الله له نوم سره ګډ سي یو مرکب نوم جوړوي لکه حبیب الله (پر خدای باندې ګران).

د پاڼو شمېره: له 4 تر 5

د علي Ali اصلي نوم کېدای سي له بل نوم څخه مخکې او يا ورڅخه وروسته راسي؛ دا د نوم د څښتن د کارولو په بڼې پورې اړه لري. د باز، تاج او يار په شان نومونه د «محمد» له نوم سره يو مرکب نوم جوړوي. د بېلگې په توگه: باز محمد، يار محمد او نور. تخصصي، ويارمن يا افتخاري او اکاډيمیک القاب له اصلي نوم څخه مخکې راځي چې په الفبايي ترتيب باندې اغېز نه کوي.

لوستونکي دې دا تکي په پام کې ولري چې په پارسو – عربي ليکنو کې لند مصوتونه نه لیکل کېږي او O او U دواړه په نسبتاً اختياري ډول سره کارول کېږي، همدا شان e او i. که په الفبايي ترتيب کې د يو نوم تر يوه مصوت لاندې نه واي راغلی ښايي تر بل لاندې راغلی وي لکه الفت Ulfat ښايي تر Olfat لاندې راغلی وي. يا عمر Omar ښايي Umar يا ابراهيم Ibrahim د Ebrahim په ډول راغلی وي.

د کلونو او نېټو بدلول: د افغانانو له لوري د اسلامي هجري قمري او هجري شمې کليزې او ورسره د زيږدېزې يا ميلادي کليزې همزمانه کارولو ډېرې گډوډۍ رامنځته کړي دي. ددې لپاره چې د زيږدېزې يا ميلادي کليزې تقريبي نېټې ته ورسېږو مور بايد د افغانانو پر هجري شمېسي کليزې باندې بايد د ۶۲۱ شميره ور زياته کړو. هجري قمري کليزې د اسلامي او عيسوي نېټو د پرتليز يا مقابلسوي جدولونو پر بنسټ بدلې سوي نېټې دي چې «سر ولسلي هيگ»^[2] جوړ کړي ول. که چېرې د کومې رسمي ټاکنې د ورکولو نېټه ناشوني وي نو د (A.S) يا د غوايي له پاڅون وروسته After Saur Revlot، توري ورزياتي سوي دي.

نور بيا

مننه

قدرمنو لوستونکو! د ښاغلي رحمت آريا د آرشيف: لينک

² - Sir Wolesley Haig